

Het Dilemma: WASH en Exportbevordering

Het huidige Ontwikkelingsbeleid zoekt een kruisbestuiving op tussen een nadruk op water en het zoeken naar een rol voor het internationaal actieve bedrijfsleven op dit terrein¹. Het dilemma komt kort gezegd neer op het bij elkaar brengen van twee heel verschillende grootheden: hoe kan de export van het Nederlandse bedrijfsleven aansluiten bij de behoeften van arme mensen in ontwikkelingslanden?

Om financieel en technisch duurzame voorzieningen en diensten in de watersector te kunnen realiseren is een goed functionerende lokale markt nodig, die ook aan de behoeften van arme groepen in de wereld tegemoet komt². Het bedrijfsleven is hiervoor essentieel. Ook kan het bedrijfsleven schaal en expertise toevoegen aan de sector die noodzakelijk is. Het Nederlands bedrijfsleven, zowel datgene dat publiek als privaat eigendom is, heeft uitstekende expertise op het gebied van drinkwater en watermanagement. Deze expertise is echter niet automatisch toepasbaar op de behoeften van arme groepen, omdat zij in een andere markt opereren. Hiervoor is aanpassing en innovatie nodig. Het is niet zeker dat dit (snel) tot winstgevendende modellen leidt voor het Nederlands bedrijfsleven. Het huidige beleid inzake exportbevordering in de watersector is nog niet volledig gearticuleerd met de Nederlandse verplichtingen inzake internationale milieuverdragen. Het investeren in **duurzame** groei in ontwikkelingslanden is evenwel nu een uitgangspunt is van het speerpuntenbeleid³.

Achtergrond / het politieke proces

- Als gevolg van de motie Koppejan is in de Drinkwaterwet van 2010 geregeld dat Nederlandse drinkwaterbedrijven 1% van hun omzet mogen inzetten voor de verbetering van drinkwater en sanitatie in arme landen. Veel Nederlandse drinkwaterbedrijven zijn actief in ontwikkelingslanden en voeren vaak zeer goede programma's uit. Wel zijn deze vaak hoofdstedelijk en niet altijd direct gericht op de armste doelgroepen die in sloppenwijken en op het platteland wonen. Hoewel het hier om publieke gelden gaat is er nog geen aanvullend beleid op ontwikkeld tav controle en verantwoording⁴.
- Exportbevordering is minder aan democratische controle onderhevig dan armoedebestrijding. De ontwikkelingsrelevante uitgaven van de Nederlandse overheid vallen uiteen in verschillende categorieën. Sommige categorieën uitgaven worden op effectiviteit doorgelicht en geëvalueerd (zoals het medefinancieringsstelsel), en andere gevallen niet (zoals exportkredietverzekeringen).
- De uitgaven die via multilaterale banken lopen hebben een sterk effect op de mondiale watersector. De Wereldbank beheert een investeringsportefeuille van \$ 20 miljard in de watersector. Er is op dit moment geen mechanisme voor het verantwoorden van uitgaven via de Wereldbank in de Tweede Kamer. De effectiviteit van deze bestedingen zijn noch voor exportbevordering, noch voor armoedebestrijding duidelijk ;
- De ontwikkelingsrelevante uitgaven via exportkredietverzekeringen (7,3% van ODA in 2010), zijn vaak gericht op bevordering van de inzet van Nederlandse kennis en technologie op het gebied van water – gerelateerde infrastructuur. Er is op dit moment geen mechanisme voor het verantwoorden van deze uitgaven in de Tweede Kamer⁵.

¹ Zie DGIS (2011): Focusbrief Ontwikkelingssamenwerking

² De zgn. 'Bottom of the Pyramid' markt

³ Ibid., blz. 2

⁴ Het blijft dus de vraag of het geld ook daadwerkelijk ingezet wordt voor armoedebestrijding.

⁵ Export Krediet Agencies ondersteunen bedrijven die overzee zaken doen met kredietgaranties of verzekeringen. ECA's hebben geen ontwikkelingsdoel en de verstrekking van kredieten worden niet afgestemd met de armoedestrategieën van ontwikkelingslanden. ECA-schade wordt uitbetaald aan het leverende Nederlandse bedrijf, de schuld wordt gevorderd bij de desbetreffende overheid, en verhaald op ODA. EKI-kwijtschelding cijfers worden in de HGIS nota weergegeven, maar het is niet mogelijk informatie te verkrijgen over de opbouw van deze schulden of hun herkomst.

- Ook binnen het ambtelijk apparaat geldt dat deze categorieën uitgaven niet getoetst worden aan hun bijdrage aan duurzame ontwikkeling.
 - Er bestaat geen mechanisme die exportbevordering toetst aan het vermogen van het ontvangende land om nieuwe schulden aan te gaan;
 - Er bestaat geen mechanisme die onderscheid maakt tussen investeringen in kwetsbare ecologische gebieden en investeringen die minder milieurisico dragen.
 - Om zorg te dragen voor duurzame investeringen in WASH ten behoeve van de MDGs moet ingezet worden op zowel een levenscyclusberekening van investeringen, onderhoud en afschrijving als bijdragen van arme huishoudens.

Voorbeelden

- Positief: Wereld Waternet, dochter van Amsterdams waterleidingsmaatschappij Waternet, werkt al sinds 1996 wereldwijd steeds meer met lokale partners in zogenaamde Water Operator Partnerships die de rol van regisseur, wetenschapper, koopman en bankier combineren. Wereld Waternet krijgt een steeds grotere internationale rol, mede omdat haar rol sociale doelen heeft gecombineerd met exportbevordering.
- Dilemma: Het Initiatief voor de Integratie van Regionale infrastructuur in Zuid Amerika (IIRSA) doorklieft het Amazonegebied langs meerdere assen⁶. Voorbeeld: het aanleggen van een waterweg van 4200 km naar het binnenste van de Amazone om de teelt en transport van 7 miljoen ha sojabonen mogelijk te maken. De fase die vooraf gaat aan sojateelt is de kap van tropisch bos ten behoeve van veehouderij. Nederland importeert jaarlijks 175 miljoen ton rundvlees uit Brazilië en is daarmee zijn belangrijkste exportpartner. Een haven waarvan Nederland 49% van haar soja betreft is zonder milieueffectrapportage gemaakt en is tot zeven keer toe in het Braziliaans gerechtshof illegaal verklaard.

Wat kunt u doen?

- Aangeven dat waar exportbevordering uit ODA middelen wordt betaald, dit ook een armoedestrategie en doelstelling moeten hebben en vraaggestuurd moeten zijn. Waar deze uit andere middelen worden betaald moeten zij minimaal geen schade opleveren aan milieu, mensenrechten en armoededoelstellingen om coherent beleid te voeren;
- Aangeven dat de discussie over de effectiviteit van de hulp selectief en beperkt wordt gevoerd. U kunt aandringen op een eenduidig rapportage mechanisme als gevolg waarvan alle ontwikkelingsrelevante uitgaven van de Nederlandse overheid jaarlijks onderhevig zijn aan parlementaire controle;
- Vragen om de integratie van exportbevordering met milieudoelen in gevoelige gebieden zoals in het Amazonewoud⁷.
- Bij discussies over armoedebestrijding en/of het internationaal waterbeleid kunt u aangeven dat het 1% mechanisme binnen de Drinkwaterwet van 2010 goed op gang komt, maar dat er aanvullende criteria nodig zijn om de bestedingen aan te laten sluiten bij het bredere armoedebeleid.

⁶ Het project beoogt het uitrollen van 335 verschillende projecten inclusief dammen en havens ter waarde van € 37,4 miljard. In 2008 zijn vijf samenwerkingsovereenkomsten getekend tussen Nederland en Brazilië. Een resultaat is de samenwerking tussen Rotterdam en 30 Braziliaans havens op technologie en havenmanagement.

⁷ Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie heeft bijdragen van milieukundigen nodig om maatregelen voor exportbevordering te toetsen aan internationale milieuverplichtingen. Dit is een kernonderdeel van de transitie naar een groenere economie.